

Pawlenko W. Розвиток креативної уяви у дітей молодшого шкільного віку / Wita Pawlenko // Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Pedagogika. Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje» (29.09.2016-30.09.2016) – Warszawa : Wydawka : Sp.z o.o. «Diamond trading tour», 2016. – 100 str. – Str.53–57.

В.В. Павленко,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Розвиток креативної уяви у дітей молодшого шкільного віку

Ключові слова: *креативність, розвиток, уява, креативна уява, учні.*

Keywords: *creativity, development, imagination, creative imagination, pupils.*

Креативність виступає потужним чинником розвитку особистості, що визначає її готовність змінюватися, відмовлятися від стереотипів. Але найголовніше, що спонукає людину бути креативною, – це мінливість сучасного світу. Унаслідок усього цього стає очевидною необхідність пошуку форм, методів та засобів, що дозволяють розвивати креативність.

Відповідно до поглядів Л. С. Виготського, В. В. Давидова та інших авторів, розвиток особистості відбувається протягом життя людини. Однією з найважливіших властивостей особистості є креативність, оскільки в процесі людського життя розвивається уява як внутрішній механізм, що забезпечує прояв креативності.

Тому ряд дослідників, як вітчизняних, так і зарубіжних, визначають креативність як властивість особистості (Л. С. Виготський, Дж. Гілфорд, Е. Торренс). Є. Фромм трактує поняття «креативність» як властивість людини, яка здатна дивуватися й пізнавати, вміє знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, націлена на відкриття нового і здатна до глибокого усвідомлення свого досвіду [1].

Уява – це вміння конструювати подумки з елементів життєвого досвіду (вражень, уявлень, знань, переживань) за допомогою нових їх поєднань до співвідношень нового, що виходить за межі раніше сприйнятого.

У дітей креативність розвивається поступово, проходить декілька стадій розвитку. Ці стадії протікають послідовно: перш ніж бути готовою до переходу до наступної стадії, дитина обов'язково повинна оволодіти якостями, що формуються на попередніх стадіях.

Наприклад, Е. Торренс вважає, що найвищі підйоми в розвитку креативності припадають на дошкільний вік (**5 років**), молодший шкільний вік, а також на підлітковий і старший шкільний вік (**9 років, 13 років, 17 років**). Приблизно кожні чотири роки спостерігається певний підйом у розвитку креативності.

В. Н. Дружинін підкреслює, що в розвитку креативності є два сензитивних періоди: *перший* – у 3–5 років, коли відбувається інтенсивний розвиток «первинної» креативності як загальної творчої здібності; і *другий* – у 13–20 років, коли розвивається «спеціалізована креативність», тобто здатність до творчості, пов'язана з певною сферою людської діяльності. Другий період найбільш пластичний, сприйнятливий до зовнішніх впливів. Креативність виступає значущим чинником, що визначає розвиток особистості [3].

Саме уява призводить до інновацій. Уява допомагає людям створювати красу у світі, дає путівку в життя усьому новому. Вона допомагає генерувати креативні ідеї і способи виконання завдань. Під час творчих ігор діти виконують безліч ролей, використовують безліч інструментів і різних матеріалів для презентації своєї ролі, що є позитивною вправою для розуму. Найгірше, що може зробити дорослий, – це пригнітити фантазію дитини, не дозволити їй розвиватися повною мірою.

Креативна уява є одним із найбільш важливих компонентів властивостей особистості, особливо в дитячому віці. Креативна уява виявляється, насамперед, у вмінні, створювати нові образи; встановлювати нові зв'язки між об'єктами, явищами, поняттями тощо.

Основна тенденція в розвитку уяви молодших школярів полягає в переходах від переважно репродуктивних її форм до творчої переробки уявлень, від простого їх комбінування до логічно обґрунтованої побудови нових образів. Розвитку репродуктивної уяви у дітей молодшого шкільного віку важливо надавати особливої уваги. На думку деяких психологів, якщо не розвивати відтворювальну уяву в молодшому шкільному віці, то це неминуче призведе до гальмування креативного сприймання не тільки в цьому віці, а й на наступних етапах розвитку особистості.

Важливі для нашого дослідження положення містяться в працях Л. С. Виготського. Учений приділяє велику увагу аналізу механізму креативної уяви – важливого компонента креативного потенціалу учня. На думку вченого, креативна уява включає в себе: виділення окремих елементів предмета, їх зміна; з'єднання змінених елементів у нові цілісні образи, систематизація образів та їх кристалізація в предметному втіленні.

Учений зазначає, що «дитина, навіть найменша, перебуває в постійному пошуку нового, раніше невідомого, що в подальшому стає супутником дитячого розвитку» [2].

Л. С. Виготський виділив форми, що зв'язують уяву з дійсністю:

- ✓ уява спирається на досвід, нове створюється з елементів дійсності – що багатший досвід людини, то більше матеріалу, яким володіє його креативна уява;
- ✓ уява виступає як засіб розширення досвіду. Це вища форма зв'язку уяви з реальністю, яка можлива лише завдяки чужому або соціальному досвіду;
- ✓ емоційний зв'язок, який виявляється двояко:
- ✓ уява керується емоційним фактором – внутрішньою логікою почуттів, почуття впливають на уяву. Це найбільш суб'єктивний, найбільш внутрішній вид уяви;
- ✓ уява впливає на почуття, проявляється закон емоційної реальності уяви;

✓ уява стає дійсністю, коли вона кристалізується, втілюється, починає реально існувати у світі й впливати на інші речі.

Це повне коло креативної діяльності уяви, можливе також і для суб'єктивної уяви, яка спирається на емоції [2].

Як показують дослідження Л. С. Виготського, уява у дітей бідніша, ніж у дорослої людини, що пов'язано з недостатнім особистим досвідом [2]. Учений вказує на необхідність «розширювати досвід дитини, якщо ми хочемо створити досить міцні основи для її творчої діяльності». Розвиток уяви в дитячому віці залежить не тільки від досвіду, але й від потреб та інтересів; від утілення продуктів уяви в матеріальну форму; від технічного вміння; від традицій, а також від навколишнього середовища. Дитяча уява має образний характер, її функціонування – це особливий тип переструктурування образів, які створюються через здатність вирізняти властивості образу від інших його властивостей і переносити на інший образ [2].

Уява проявляється в активній діяльності дитини з перетворення, поповнення, переструктурування досвіду. Так відбувається узагальнення досвіду діяльності, який у дитини виражається у здатності комбінування. Важливу роль у процесі комбінування відіграє основний механізм мислення, аналіз через синтез, тому перетворення об'єкта здійснюється на основі нових властивостей об'єкта через включення його в нові зв'язки з іншими предметами.

А. В. Петровський виокремлює такі прийоми комбінування в уяві: з'єднання частин різнорідних об'єктів і зміни кількості частин предмета і зсуву. Подібні прийоми уяви, властиві дітям, називає і В. А. Левін: включення об'єкта в нову ситуацію, зміна умов дії об'єкта, наділення об'єкта невласивими йому якостями.

О. М. Дьяченко зазначає, що уява дітей початкової школи має *два компоненти*: породження загальної ідеї і складання плану реалізації цієї ідеї. Учений зазначає, що при побудові нового образу діти шести років використовують в основному елементи реальності, на відміну від них, діти

восьми-дев'яти років будують образ вже в процесі вільного оперування уявленнями.

Для розвитку уяви слід встановлювати **квоту ідей**, тренувати свій розум. Наприклад, генерувати по п'ять ідей на день протягом одного тижня. Найважче вигадати п'ять перших ідей, потім вони будуть з'являтися самі. Що більше висунутих ідей, то більше шансів на перемогу.

Алгоритм розвитку креативної уяви:

Встановити квоту ідей → бачити мету → не діяти за звичкою → давати поживу для розуму → аналізувати зміст поточної інформації → створити банк ідей → «ловити» думки → мислити правильно → реєструвати ідеї.

Квота допомагає активно генерувати ідеї, не чекаючи, коли вони з'являться самі собою. Слід поповнювати квоту, навіть якщо ідеї, що приходять на думку, на перший погляд здаються смішними або «притягнутими за вуха». Квота не повинна заважати генерувати все більше і більше ідей, нехай вона служить лише гарантією того, щоб не опуститися нижче встановленого мінімуму.

Томас Едісон запатентував тисячу дев'яносто три винаходи. Він свято вірив, що потрібно тренувати власний розум і розум своїх колег, і вважав, що без встановленої квоти ідей він би не створив так багато винаходів. Його особиста квота дорівнювала одному маленькому винаходу кожні десять днів і одному великому – кожні півроку.

Учений зазначає, що «ми не повністю використовуємо свою здатність бачити. Навчившись звертати увагу на те, що відбувається навколо, можна розвинути «подвійний зір», який дозволить помічати не лише те, що бачать усі, але і щось абсолютно непомітне.

Отже, уява є основою будь-якої творчої діяльності. Вона допомагає людині звільнитися від інерції мислення, вона перетворює уявлення пам'яті, тим самим забезпечуючи у результаті створення свідомо нового. У цьому сенсі все, що оточує нас і що зроблено руками людини, весь світ культури, на відміну від світу природи, – усе це є продуктом уяви.

Список використаних джерел

1. Богоявленская Д. Б. Психология креативных способностей / Д. Б. Богоявленская. – М. : Академия, 2012.
2. Выготский Л. С. Воображение и креативность в детском возрасте / Л.С. Выготский. – М. : Просвещение, 1991.
3. Дружинин В. Н. Психология общих способностей / Н. В. Дружинин. – СПб. : Питер, 2008. – 358 с.